

Uchwała z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski

Sędzia SN Marek Sychowicz

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Banku Polska Kasa Opieki, S.A. z siedzibą w W., I Oddział w Z. przy uczestnictwie Henryka C., Magdaleny C. i Sylwestra C. o nadanie klauzuli wykonalności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 7 stycznia 2004 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Zamościu postanowieniem z dnia 5 września 2003 r.:

"Czy art. 98 ust. 2 Prawa bankowego stanowi podstawę do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko następcom prawnym (z tytułu spadkobrania) dłużnika banku ?"

podjął uchwałę:

Artykuł 98 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.) nie stanowi podstawy do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika banku.

Uzasadnienie

Oddalając wniosek Banku Polska Kasa Opieki S.A. o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu przeciwko spadkobiercom zmarłego dłużnika tego Banku, Sąd Rejonowy wskazał, że wierzyciel nie jest uprawniony do wystawienia tytułu egzekucyjnego przeciwko następcom prawnym dłużnika.

W zażaleniu skarżący Bank, z powołaniem się na art. 98 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665

ze zm. – dalej: "Pr.bank."), wskazywał, że stanowi on podstawę do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego wprost przeciwko wymienionym w tym przepisie następcom prawnym, którzy nie dokonywali z bankiem czynności bankowej.

Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy przedstawił – przytoczone na wstępie – zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości i kontrowersje w literaturze przedmiotu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bankowy tytuł egzekucyjny uregulowany w art. 96-98 Pr.bank. jest szczególnym aktem wystawianym przez bank; po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności stanowi podstawę do prowadzenia egzekucji według przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Powszechnie określany jest jako przywilej banku, który na podstawie swoich ksiąg lub innych dokumentów związanych z dokonywaniem czynności bankowych, może wystawić bankowy tytuł egzekucyjny (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2002 r., III CZP 80/01, OSNC 2003, nr 1, poz. 2).

Przepisy Prawa bankowego o bankowym tytule egzekucyjnym mają charakter wyjątkowy, gdyż wprowadzają istotne odstępstwa od ogólnych zasad dochodzenia roszczeń cywilnych określonych w kodeksie postępowania cywilnego. Tytuł ten pozwala ominąć drogę sądowego postępowania rozpoznawczego. Bankowy tytuł egzekucyjny nie korzysta z atrybutów właściwych dla tytułów egzekucyjnych w postaci prawomocnych orzeczeń sądowych. Dotyczy to mocy wiążącej, powagi rzeczy osądzonej oraz dziesięcioletniego terminu przedawnienia roszczeń przewidzianych w art. 125 k.c. Egzekwowane roszczenie na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego klauzulą wykonalności dotyczy roszczeń jeszcze nie osądzonych. Roszczenie objęte tym tytułem podlega osądzeniu w wypadku, gdy dłużnik wystąpi o ustalenie, że nie istnieje zobowiązanie, z którego bank wywodzi roszczenia, albo z powództwem przeciwegzekucyjnym lub też z żądaniem zwrotu świadczenia wyegzekwowanego na podstawie tytułu wystawianego przez bank.

Regułą jest, że sąd może nadać klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wyłącznie przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonywała czynności bankowej i złożyła pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji oraz gdy roszczenie objęte tytułem wynika bezpośrednio z tej czynności bankowej (art. 97 ust. 1 Pr.bank.). Stosownie do art. 97 ust. 2 Pr.bank.,

oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, powinno określać kwotę, do której dłużnik poddaje się egzekucji wraz z ostatecznym terminem, do którego bank może wystawić bankowy tytuł egzekucyjny. Przytoczone i dalsze ustawowe obwarowania warunkujące możliwość skutecznego wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego mają – jak się określa w orzecznictwie – charakter gwarancyjny i zapobiegają nadużywaniu przez banki możliwości wystawiania przez samego wierzyciela tytułu wykonawczego, bez prowadzenia rozpoznawczego postępowania sądowego (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 sierpnia 1999 r., III CA 4/99, OSNC 2000, nr 3, poz. 53).

Artykuł 98 Pr.bank. stanowi odstępstwo od reguły bezpośredniości wyrażonej w art. 97 Pr.bank., a wyjątek ten – zgodnie z utrwaloną linią orzecznictwa – powinien być interpretowany ściśle. Stosownie do art. 98 ust. 2 Pr.bank., jeżeli po dokonaniu czynności bankowej, o której mowa w art. 97 ust. 1, obowiązek spełnienia świadczenia przeszedł na inne osoby w wyniku spadkobrania lub przekształcenia osoby prawnej albo gdy zachodzi potrzeba egzekucji z majątku wspólnego małżonków, podstawą egzekucji może być tytuł wykonawczy oparty na bankowym tytule egzekucyjnym zaopatrzonym w sądową klauzulę wykonalności nadaną przez sąd przeciwko tym osobom.

Prezentowane w literaturze przedmiotu zapatrywania, że bank jest uprawniony do wystawienia tytułu egzekucyjnego przeciwko następcom prawnym wymienionym w art. 98 ust. 2 Pr.bank. oparte są na argumentach, iż następca prawny wchodzi w ogół praw i obowiązków swego poprzednika. Obciąża go także obowiązek spełnienia świadczenia obciążającego dłużnika banku, na podstawie wystawionego, bezpośrednio na następcę, bankowego tytułu egzekucyjnego.

Niewątpliwie sukcesja uniwersalna polega na tym, że na podstawie jednego zdarzenia ogół praw i obowiązków majątkowych przechodzi z jednej osoby na drugą i to bez względu na to, czy następca prawny o tym wie. Pochodne nabycie praw majątkowych charakteryzuje się tym, że nabywca wstępuje w ogół praw i obowiązków poprzednika, czyli obciążenie go określonymi obowiązkami majątkowymi z zakresu prawa cywilnego uzależnione jest od stwierdzenia ich istnienia u poprzednika. Pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji i wynikające stąd konsekwencje dla dłużnika składające takie oświadczenie nie przechodzą – w drodze dziedziczenia – na podmiot, który nie podpisał takiego oświadczenia. Tytuł egzekucyjny nie został wystawiony. Artykuł 98 ust. 2 Pr.bank.

nie czyni odstępstw od ogólnych reguł dziedziczenia obowiązków majątkowych lub pewnych sytuacji prawnych. Określa on osoby trzecie, przeciwko którym bank może wystąpić z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności, a także wskazuje moment, od którego bank może żądać nadania klauzuli przeciwko tym osobom.

Postępowanie klauzulowe ma charakter autonomiczny, stanowi stadium pośrednie pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym a wykonawczym, w toku którego chodzi o stwierdzenie, że wydany tytuł nadaje się do egzekucji. Przepis art. 98 ust. 2 Pr.bank. nie reguluje natomiast kwestii wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko osobie trzeciej, co potwierdza jego zestawienie z art. 97, dotyczącym wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego. Nie można zatem podzielić zapatrywania o możliwości wystawiania, na podstawie art. 98 ust. 2 Pr.bank., bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko podmiotom w tym przepisie wymienionym.

Dodatkowy argument na rzecz tezy, że art. 98 pozwala tylko na nadanie sądowej klauzuli wykonalności przeciwko innej osobie, wynika z analizy jednego z przypadków wymienionych w hipotezie art. 98 ust. 2. W odróżnieniu od spadkobrania i przekształcenia osoby prawnej, co powoduje przejście obowiązku spełnienia świadczenia na inną osobę, w razie egzekucji z majątku wspólnego małżonków nie może być mowy o wystawieniu bankowego tytułu egzekucyjnego przeciw innej osobie. Stosownie do przepisów ogólnych kodeksu postępowania cywilnego regulujących egzekucję (art. 787 k.p.c.), nie wystawia się odrębnego tytułu egzekucyjnego wobec małżonka dłużnika, lecz tytułowi egzekucyjnemu przeciwko dłużnikowi sąd nadaje klauzulę wykonalności również przeciwko małżonkowi, z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku wchodzącego w skład wspólności majątkowej, małżonek dłużnika nie ponosi bowiem odpowiedzialności z majątku odrębnego za zobowiązania dłużnika. Zestawiając powyższe trzy przypadki ustawodawca zaklasyfikował je do jednej grupy, która podlega tej samej dyspozycji przepisu art. 98 Pr.bank.; we wszystkich tych trzech sytuacjach oraz w wypadku określonym w art. 98 ust. 1 możliwe jest nadanie sądowej klauzuli wykonalności przeciwko osobom tam wymienionym (spadkobierca, przekształcona osoba prawna, małżonek dłużnika oraz przejemca długu).

Gdyby uznać, że art. 98 upoważnia do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko tym osobom, to powstaje niekonsekwencja, ponieważ w stosunku do małżonka dłużnika zakres przepisu art. 98 byłby odmienny, tj. węższy,

można bowiem nadać jedynie sądową klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, natomiast bankowy tytułu egzekucyjny jest zawsze wystawiany przeciwko samemu dłużnikowi. Dlatego formułując w ten sposób normę art. 98 ustawodawca zdecydował o nadaniu sądowej klauzuli wykonalności przeciwko wymienionym w tym przepisie osobom.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).